

Robert Väli teise eestlasena sõudmise maailmameistrivõistluste žüriis

Neil päevil on Plovdivis Lõuna-Bulgaarias käimas sõudmise maailmameistrivõistlused.

Tähelepanuväärne on fakt, et teise eestlasest kohtumõistjana MM-i ajaloos teeb žüriis otsuseid Eesti meeski – siinse alaliidu peasekretär Robert Väli. Rääkisime kohtunike tegevuse telgitagustest, keerulisest FISA kohtunikueksamist ning sellestki, kuhu tüürib sõudekohtunike tegevus Eestis. Selgub, et peale on kasvanud uus ja südi põlvkond, kes ootab pikisilmi Aidu veespordikeskuse valmimist.

Oled Eestis üks kolmest tegutsevast rahvusvahelise tasemega kohtumõistjast ning Plovdivis tehakse väikest viisi ajalugugi: mitte kunagi varem pole siit pärit kohtunik maailmameistrivõistlustel aidanud korda tagada.

Hetkeseisuga on meil tõesti kolm rahvusvahelise kategooria ehk FISA litsentsiga kohtunikku, mis teeb väikeriigist vägagi soliidse panustaja sõudevõistluste korra tagamiseks. Üldse on hetkel maailmas kehtiva FISA litsentsiga kohtunike ligikaudu 470. Eestist pärit kõrgeima kraadiga arbiitreid on ajaloos olnud seitse. Täpsema ülevaate saab sõudeliidu veebist. Siiski pean vajalikuks täpsustada, et üks meie kunagistest rahvusvahelise kategooria kohtunikest, dr Peeter Mardna, oli ametis 1980. aastal Moskva ja 1988. aastal Soulis peetud olümpiamängudel ning 1995. aastal Helsingis toimunud MM-I. Olümpia, see on ülim tase ning sinna jõudmiseks tuleb tänapäeval täiskasvanute maailmameistrivõistlustel kogemusi hankida.

Kirjelda palun, mida Plovdivis tegema pead ning milline on vastutusala?

Erinevalt paljudest teistest spordialadest on sõudmises rahvusvaheline litsents absoluutne ja see tähendab õigust tegutseda kõikidel positsioonidel. Sel põhjusel roteeruvad suurvõistluste kohtunikud sageli, nii ka maailmameistrivõistlustel. Kuulun FISA žürii 18-liikmelisse koosseisu ning meie ülesannete hulka kuulub kõikide põhimõtteliste otsuste langetamine. Lisaks on meil kõrval loendamatu hulk abilisi.

Mida peab rahvusvahelise kohtuniku ametisse tõusmiseks tegema?

Esmalt peab sul olema vähemalt kolm aastat rahvusliku kategooria staaži. See pole pelgalt kogemus paberil, vaid sa pead realselt oma riigis kohtunikuna tegutsema. Rahvusvahelisele tasemele pürgijalt nõutakse võistlusmäärustiku üksikasjalikku tundmist, ta peab saama oma riigi alaliidult soovituskirja ning seejärel avaneb üks eksamilegi.

Sellest eksamist räägitakse legende. Et olevat meeletult keeruline ning kes esimesel korral läbi saab, on vägagi tegija?

Ega eksami andmine lihtne pole. Olen oma elus teinud palju erinevaid teste, ent FISA eksam on siiani olnud üks keerukaimaid. Kahepäevane kondiproov algab teooriaga ning kui sealt läbi saad, pääsed praktika juurde. Minu puhul oli teooria osa 120le küsimusele aega vastata kõigest poolteist tundi, kusjuures kõige keerukam küsimus sisaldas koguni 13 vastusevarianti. Need võisid olla kas kõik õiged või ka valed. Siis kui mina omal ajal eksamit sooritasin, olid küsimused veel paberil: sain enda jaoks lihtsamad asjad kohe ära vastata. Priit ja Jaarek (Priit Purge ja Jaarek Konsa on teised kaks rahvusvahelise kraadiga kohtunikku – VM) vaatasid ekraanilt 30 sekundit slaidi ja pidid kohe vastama. Tõsi, küsimuste arv on nüüd veidi väiksem.

Kui litsents on taskus, siis mis saab edasi?

Tavaliselt tuleb esimene praktika sooritada kas veteranide *World Masters Regatta'* või näiteks noorte Euroopa meistrivõistlustel. Seejärel järgnevad keerulisema kategooria jõuproovid nagu näiteks noorte ja U23 maailmameistrivõistlused. Kindlasti tulevad kasuks kõik muudki rahvusvahelised üritused. Mingeid reegleid kirjas ju pole, ent nii viis-kuus aastat edukalt sooritatud praktikat ja siis võid MM-ist unistama hakata. Et olümpiast mõelda, pead CV-sse igaljuhul maailmameistrivõistlused kirja saama. Kohtunikulitsents kehtib neli aastat ning selle uuendamiseks pead sama perioodi sees ühel seminaril osalema. Paraku kui võistlustelt juba kõrvale jääd, minetad kohtunikutööks vajalikud oskused ning ega sealt midagi head välja tule.

Kas loen õigesti välja, et Tokyo 2020 võiks sinu jaoks olla juba reaalne?

Jah, Tokyost unistamine on nüüd juba pigem reaalne. Selleks ajaks saab mul staaži kümme aastat. Seegi loeb. Olen igal aastal osalenud FISA žüriis ning käinud paljudel rahvusvahelistel regattidel. Kui on mahti, oleme koos kaaslastega käinud vabatahtlikena abis, näiteks Trakais toimunud MM-il olime kaatrijuhid. Kõik tööd, mida võistluskeskkonnas teed, tulevad kasuks. Trakais on olnud võimalik mitmeid asju teha, kuigi Meravaigust Aeru regatil olen olnud ikka kohtunikuna ametis.

Kuidas tiitlivõistluse žürii moodustamine käib ning kas nähtud vaeva mingil moel ka tasustatakse?

Igal sügisel täidad ankeedi, kuhu tahad või kuhu saad minna ja umbes jaanuaris saadetakse nimekiri välja. MK-etappidel komplekteerib korraldajariik poole seltskonnast ise, ülejäänud jääb

FISA teha. Teistel võistlustel kinnitab nimekirja alati FISA. Tavaliselt on ühel võistlusel 18-20 FISA litsentsiga kohtunikku, mis teeb aasta peale ca 250 inimest. Kuna litsentsiomanikke ligi pooltuhat, siis keskeltläbi ühele FISA regatile aastas on tõenäoline žürii koosseisu saada. Aga mitte alati. Mul on siiani hästi läinud, sest aastas korra olen ikka žüriisse pääsenud. On olnud ka aasta, mil käisin kohtunikuks koguni kahel korral.

Kui rääkida kompenseerimisest, siis oma kontinendi piires kaetakse 340 eurot kohalesõidu kuludest. Küll on kohapealne elamine korraldaja kulul, aga ikka pead vaatama, kuidas hakkama saad. See pigem on eluviis, teatud mõttes fanatism, mis pidevalt sunnib ringi vaatama ja midagi uut omandama. Aastate jooksul olen märganud, et kohtunike hulgas on arvukalt alaliitude peasekretäre, juhtorganite liikmeid, muuseas ka FISA enda kõrgeid ametnikke. See on kogukond, mis kutsub endaga kaasa ning kui tahame kunagi ka Eestis klassikalisel sõudestaadionil võistlusi pidada, siis need suhted tulevad ainult kasuks. Julgen väita, et see, mida me praegu Eesti kohtunikega teeme, on üheks osaks suurest plaanist, et siia kunagi sõudmise tiitlivõistlused tuleks.

Millised võistlused sulle endale sümpatiseerivad?

Meelde on jäänud 2016. aastal Monacos peetud *Coastal Rowing Championship*, sest meresõudmisega polnud mul enne kokkupuudet olnud. See on sõudmine nagu ikka, kuid osalt kattusid protseduurid purjespordiga. Plovdivis olen juba kolmandat korda. Siin valitsev kuumus pole põhjamaa inimesele just meelepärane, aga hakkama peab saama neiski tingimustes. Olen nende aastate jooksul saanud organisatorset poolt hinnata ning näen, kuidas sinne meeskond areneb ja üha paremaks läheb. Neiltki on, mida õppida.

Kui palju on Eestis üldse sõudekohtunikke ning millised iseloomumadused peaksid heal kohtunikul olema? Kui tahaksin liituda, siis kust otsast alustada?

Läbi aegade on olnud ligi sada arbiitrit. Hetkel on aktiivselt tegutsejaid umbes 15. Kui soovitakse kohtunikuks tulla, siis alustuseks piisab kontaktist sõudeliiduga. Ja nii ta läheb: hakkame pihta.

Mida on sõudeliit teinud selleks, et sõudekohtuniku ametit populariseerida?

Laiemalt võttes ühegi kampaaniaga kohtunikke juurde ei too. Parim võimalikest lahendustest oleks radadega märgistatud kaasaegne sõudestaadion, mida täna veel Eestis ei ole. Loodan siiralt, et 2020. aastaks on Aidu veesportikeskus selliselt valmis, et seal sõudevõistlusi pidada saaks. Kohtunikuks pigem ei kutsuta, vaid ikka tullakse. Kas ka jäädakse, on juba aja küsimus. Naljatilemisi ütlen, et kui sa oled kohtunik, pead olema kõikidest ja kõigest üle. Ei ole sul võistluste vältel ei isa ega ema, venda ega õde, oma riiki ega linna, sest oled ju kohtunik. Analoogia tsiviilkohtupidamisega on täiesti olemas: tuleb asjaolusid kaaluda ja nende põhjal otsustada. Samas, erinevus tsiviil- ja spordikohtuniku vahel on märgatav, sest spordis tuleb vahel otsusta mürdosasekundite jooksul. Kohtunikul peab olema iseloomu – amet sobib paksu naha ja otsusekindlale inimtüübile.

Kuidas Eesti sõudekohtunikel üldiselt läheb ning milliseks hindad hetkeseisu?

Otse öeldes: hästi on läinud. Olin aastatel 2005-2013 kohtunike komisjoni esimees, tegin rahvusvahelise litsentsi ära ja ärgitasin nooremaidki sel moel toimima. 2013. aastal sai litsentsi Priit Purge, seejärel, 2016. aastal juba Jaarek Konsa. Purge oli komisjoni esimees neli aastat ja tõi juurde arvukalt uusi kohtunikke. 2017. aastast on Konsa komisjoni esimees ja temagi on uute noorte kaasamise nimel tegutsenud. Täna näengi, et ametis on uus põlvkond noori, kelle tegemistele kaasa elada ning jääb vaid loota, et neil jätkuks kannatlikku meelt. Uue sõudestaadioni valmimine tõstaks kahtlemata moraali ning parandaks töömeeleolu. Vaadates uusi tulijaid, siis potentsiaali poolest võiks neist kõige kõrgemale pürgida päris mitu. Igal järgmisel on juba lihtsam, sest kogenud annavad ees nõu.

Postituse foto: Robert Väli Trakais (Kaspar Taimsoo foto)

Postituse tunnuspildil rhv kategooria kohtuniku ametimärk.